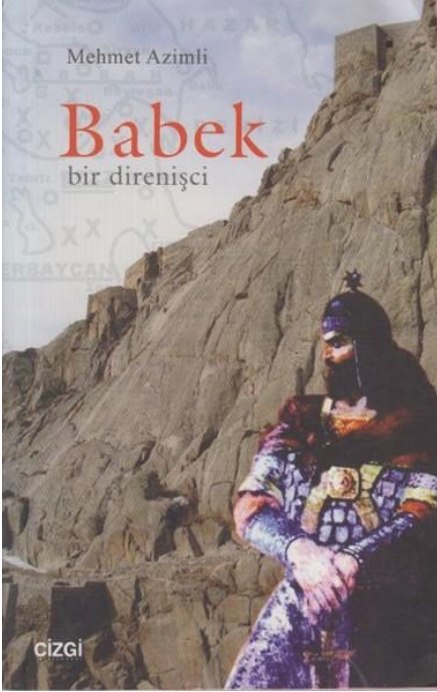

BİR DİRENİŞÇİ, BABEK

Prof. Dr. Mehmet AZİMLİ (2013). *Bir Direnişçi, Babek, Konya: Çizgi Kitapevi.*

Ahmet AKIN¹

Abbasilerin yükseliş devri, fetihlerin durduğu, içe dönük hesaplaşmanın olduğu dönemdi. Ülkenin sınırları genişledikçe yerli halkın inanç ve gelenekleri ile İslam'ın inanç sistemleri arasında zaman zaman çatışmalar söz konusu olmuştur.

Bu eserde Abbasiler döneminde Azerbaycan ve İran bölgesinde IX yüzyılın ilk yarısında zuhur eden Babek Hurremi isyanı işlenmiştir. Üç bölümden oluşan bu çalışmada konunun araştırılma amacı ve kaynakları tanıtıldıktan sonra giriş bölümünde isyanın ortaya çıktığı coğrafya tanıtılmıştır.

Yazar, Müslüman ordularının Azerbaycan'a geldiğinde bu bölgenin Ermenistan, Bizans ve Sasaniler

arasında paylaşılmış bir yer olduğunu işaret eder.

Yazar, Bölgenin Hz. Ömer Döneminde fethedildiğini ve Emeviler Döneminde de bölgenin Cezire Valiliğine bağlı yönetildiğini ifade eder. Emevilerin Fetih siyasetinde, Hz. Ömer'in adil yönetiminden sapılarak, baskıcı bir idarenin olması, vergilerin artırılması, halka mevali muamelesi yapılması, rahatsızlıklara sebep olmuştur.

Yazar, Abbasi devrimine en büyük desteğin bu bölgeden geldiğini belirtir. Hürremiler bu muhalefet gruplarından biridir ki, Azerbaycan bölgesine hâkimdir. Ebu Müslim Horasani'nin bu muhalefeti iyi kullanarak Emevilerin

¹ *Diyanet İşleri*, e-posta: ahmetakin1@hotmail.com

sonunu getirdiği ifade edilir. Ancak Abbasi devrimi içinde hızla yükselen Ebu Müslim'in aniden öldürülmesinin de sonraki isyanları tetiklediği bir vakıadır. Ebu Müslim sevgisi ölümünden sonra bu fırkanın zuhuruna sebep olduğu; Müslimiyye, Cavidaniyye, Hürremiye ve Babekiyye isimleriyle yeni fırkalar ortaya çıkmıştır. Yirmiyıl sürecek bu isyan hareketi Abbasilerin yıkılma sebepleri arasında sayılır.

Yazar, birinci bölümde de isyanın arka planını incelemiştir. İsyanı hazırlayan sebepler ve isyana zemin hazırlayan ayaklanmalar incelenmiştir. Hürremiye hareketinin, İslam öncesi ve sonrası durumu üzerinde durulmuştur.

Yazar, Hürremiye isyanının ortaya çıkışıyla ilgili de geniş bir tahlil yapmaktadır. Çıkışına zemin hazırlayan sebeplerden bahsetmektedir.

Yazar, isyanı besleyen sebepler arasında ağır vergilerin konması, iskân alanında yapılan yanlışlar, fikri yapı sayılabilir.

Netice itibarıyla Eserde, Hürremiye inanç dünyasının; İslâm, Mecusilik, Mazdekizm gibi inançların karışımından oluştuğu belirtilir.

Eser' in ikinci bölümünde Babek isyanı etrafıca işlenmiştir. Burada Babek' in şahsiyeti, isyana yardımcı olan faktörler, siyasi faaliyetler, Babek' in yakalanması ve isyanın sonucu üzerinde durulmuştur. Babek sonrası hareketin durumu da incelenmiştir.

Yazar, eserinin bu ikinci bölümünde ayrıca Babekiyye'nin güçlenmesinin nedenleri üzerinde de durmuştur. Bebek'in çobanlıktan liderliğe geçişinde, bölgenin dağlık olması, teşkilatçılığı ve fars milliyetçiliği ile halkın Abbasilere olan nefretini kullanması, sonuçta başarılarıyla Sasani ihtişamını hatırlatması onun güçlenmesine sebep olmuştur.

Yazar, bu isyanın bastırılmasının nedenlerini de eserinde ayrıntılı incelemiştir. Bu faktörler arasında, bölge halkının desteği, Bizans'ın desteği, Babek'in kişiliği, orduda değişim bunlardan bazılarıdır.

Abbasi ordusundaki kan değişimi de Babek isyanının uzun sürme sebepleri arasında sayılır. Me'mun ile birlikte orduda başlayan yapılanma, Arap ve fars unsurların yerini Türk askeri almıştır. Me'mun ve Mu'tasım İranlılara güvenmediğinden Türkleri orduda istihdam etmişlerdir. Babek isyanı bu yeni ordunun teşkili zamanına rastlamıştır.

Babek'in güçlenmesini sağlayan bir diğer unsur orta sınıf ve köylülerin cazip unsurlara kanmaları ve bu hareketi desteklemeleridir.

İsyan edilen yerin dağlık olması da Babek'in güçlenmesini sağlayan etkenlerdendir. İklimin soğuk, alanın dağ silsilesi ile çevrenmesi Babek için müsait ortam oluşturmuştur.

Babek isyanlarını bastırma girişimi eserde devir devir sıralanmıştır. Buna göre Me'mun döneminde, dört-beş sefer yapılmasına rağmen Babek isyanı bastırılmamıştır. Yazar, bu konuda Me'munun işi baştan ciddi tutmadığını ölümüne yakın işin farkına varıp halefi Mu'tasım'a daha ciddi ve dikkatli olmasını vasiyet ettiğini belirtir.

Eserde Babek isyanının bastırılmasında rol oynayan faktörler üzerinde durularak, Abbasi hilafetinin sağlam idari yapısı, hassa ordusu kurulması bunlardan bir kaçıdır.

Yazar, Babek'in ortadan kalkmasıyla isyanın sona erdiğini, etkilerinin bir süre daha devam ettiğini belirtir. Onikinci yüzyıla kadar bu isyanın etkileri değişik hareketlerde ve gruplarda sürmüştür. Hatta günümüze kadar da geldiği ileri sürülür.

Eserin üçüncü bölümünde ise isyanın etkileri incelenmiş ve genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Eserde Babek isyanınının siyasi, sosyal hareketler üzerindeki etkisinden de bahsedilmektedir.

Sonuç itibarıyla Babek isyanının etkisi ve yol açtığı tahribat tarihte önemli bir yere sahiptir. İsyanı hazırlayan nedenler arasında ırkçılık, kültürel unsurlar, iskân siyaseti, ağır vergiler sayılabilir.

Yazar eserinde konuyu detaylı şekilde incelemiş olup, Abbasilerin (750-1258) hüküm sürdüğü dokuzuncu asır İslam dünyasının bir topoğrafyasını yansıtmıştır. Bu alanda yapılacak diğer çalışmalara da yön verecek temel bilgi ve kaynaklar açısından da verimli bir çalışma olmuştur denebilir.

